अध्याय 12: वीराङ्गना पन्नाधाया

विषय-सूची

7 प्रश्नावली · 36 प्रश्न

प्रश्नावली 1	अधः प्रदत्तानां प्रश्नानाम् एकपदेन उत्तरं लिखन्तु ।	6 प्रश्न
प्रश्नावली 2	अधः प्रदत्तानां प्रश्नानाम् पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखन्तु ।	6 प्रश्न
प्रश्नावली 3	उदाहरणानुसारम् उचितैः पदैः रिक्तस्थानानि पूरयन्तु ।	1 प्रश्न
प्रश्नावली 4	वाक्यानि पठित्वा उदाहरणानुसारं वचनपरिवर्तनं कुर्वन्तु ।	1 प्रश्न
प्रश्नावली 5	उदाहरणानुसारं रेखाङ्कितानि पदानि आश्रित्य प्रश्ननिर्माणं कुर्वन्तु ।	7 प्रश्न
प्रश्नावली 6	उदाहरणानुसारम् अधः प्रदत्तानां पदानां सन्धिं कुर्वन्तु ।	8 प्रश्न
प्रश्नावली 7	उदाहरणानुसारम् अधः प्रदत्तानि वाक्यानि वर्तमानकाले (लट्लकारे) परिवर्तयन्तु ।	7 प्रश्न

प्रश्नावली 1 — अधः प्रदत्तानां प्रश्नानाम् एकपदेन उत्तरं लिखन्तु ।

प्रश्न 1

(क) राजस्थानस्य वीराङ्गनासु का सुविख्याता ?

हल

प्रश्नः एकपदेन उत्तरम् इच्छति ।

उत्तर: पन्नाधाया

प्रश्न 2

(ख) उदयसिंहः कस्य पुत्रः ?

हल

प्रश्नः एकपदेन उत्तरम् इच्छति ।

उत्तर: सङ्ग्रामसिंहस्य

प्रश्न 3

(ग) बनवीरः कं मारयितुम् कुतन्त्रम् अरचयत् ?

हल

प्रश्नः एकपदेन उत्तरम् इच्छति ।

उत्तर: उदयसिंह

प्रश्न 4

(घ) कालान्तरे कः मेवाडस्य राजा अभवत्?

हल

प्रश्नः एकपदेन उत्तरम् इच्छति ।

उत्तर: उदयसिंहः

प्रश्न 5

(ङ) पन्नाधायायाः निर्णयः कीदृशः आसीत्?

हल

प्रश्नः एकपदेन उत्तरम् इच्छति ।

उत्तर: अकल्पनीयः

प्रश्न 6

(च) महाराणाप्रतापः केषां हृदये चिरं स्थानं प्राप्नोत् ?

हल

प्रश्नः एकपदेन उत्तरम् इच्छति ।

उत्तर: भारतीयानाम्

प्रश्नावली 2 — अधः प्रदत्तानां प्रश्नानाम् पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखन्तु ।

प्रश्न 1

(क) पन्नाधाया कस्य अद्वितीयम् उदाहरणम् अस्ति ?

हल

प्रश्नः पूर्णवाक्येन उत्तरम् इच्छति ।

उत्तर: पन्नाधाया त्यागस्य शौर्यस्य च अद्वितीयम् उदाहरणम् अस्ति।

प्रश्न 2

(ख) महाराणासङ्ग्रामसिंहस्य पुत्रौ कौ आस्ताम्?

हल

प्रश्नः पूर्णवाक्येन उत्तरम् इच्छति ।

उत्तर: महाराणासङ्ग्रामसिंहस्य द्वौ पुत्रौ विक्रमादित्यः उदयसिंहः च आस्ताम् ।

प्रश्न 3

(ग) दुष्टबुद्धिः बनवीरः किम् अचिन्तयत् ?

हल

प्रश्नः पूर्णवाक्येन उत्तरम् इच्छति ।

उत्तर: दुष्टबुद्धिः बनवीरः अचिन्तयत् यत्- "अहम् एकः एव उत्तराधिकारी भवेयम् । न कोऽपि मम प्रतिस्पर्धी स्यात् " इति ।

प्रश्न 4

(घ) बनवीरस्य कुतन्त्रं ज्ञात्वा पन्नाधाया किम् अकरोत् ?

हल

प्रश्नः पूर्णवाक्येन उत्तरम् इच्छति ।

उत्तर: बनवीरस्य कुतन्त्रं ज्ञात्वा पन्नाधाया उदयसिंहस्य शयनस्थाने स्वपुत्रं चन्दनं शायितवती ।

प्रश्न 5

(ङ) आचन्द्रार्कं किं तिष्ठति ?

हल

प्रश्नः पूर्णवाक्येन उत्तरम् इच्छति ।

उत्तर: पन्नाधायायाः त्यागः शौर्यः च जगति आचन्द्रार्कं तिष्ठति ।

प्रश्न 6

(च) पन्नाधायायाः बलिदानं किं शिक्षयति ?

हल

प्रश्नः पूर्णवाक्येन उत्तरम् इच्छति ।

उत्तर: पन्नाधायायाः बलिदानं सर्वान् शौर्यं, राष्ट्रभक्तिं, कर्त्तव्यनिष्ठां बलिदानं, विवेकं च शिक्षयति ।

प्रश्नावली 3 — उदाहरणानुसारम् उचितैः पदैः रिक्तस्थानानि पूरयन्तु ।

प्रश्न 1

उदाहरणानुसारम् उचितैः पदैः रिक्तस्थानानि पूरयन्तु । (रिक्त-स्थान तालिका पाठ्यपुस्तके चित्ररूपेण अस्ति; अत्र न उपलब्धम्।)

हल

लङ्-लकारः (एकवचनम् — द्विवचनम् — बहुवचनम्)
(क) अमिलत् — अमिलताम् — अमिलन् (प्रथमपुरुषः) (उदाहरणम्)
(ख) अवदः — अवदतम् — अवदत (मध्यमपुरुषः)
(ग) अखादः — अखादतम् — अखादत (मध्यमपुरुषः)
(घ) अलिखत् — अलिखताम् — अलिखन् (प्रथमपुरुषः)
(ङ) अरक्षम् — अरक्षाव — अरक्षाम (उत्तमपुरुषः)
(च) अपिबः — अपिबतम् — अपिबत (मध्यमपुरुषः)
(छ) अपृच्छम् — अपृच्छाव — अपृच्छाम (उत्तमपुरुषः)
(ज) अमारयत् — अमारयताम् — अमारयन् (प्रथमपुरुषः)
(झ) अभवम् — अभवाव — अभवाम (उत्तमपुरुषः)

उत्तर: अवदः – अवदतम् – अवदत; अखादः – अखादतम् – अखादत; अलिखत् – अलिखताम् – अलिखन्; अरक्षम् – अरक्षाव – अरक्षाम; अपिबः – अपिबतम् – अपिबत; अपृच्छम् – अपृच्छाव – अपृच्छाम; अमारयत् – अमारयताम् – अमारयन्; अभवम् – अभवाव – अभवाम

प्रश्नावली 4 — वाक्यानि पठित्वा उदाहरणानुसारं वचनपरिवर्तनं कुर्वन्तु ।

प्रश्न 1

वाक्यानि पठित्वा उदाहरणानुसारं वचनपरिवर्तनं कुर्वन्तु । (वाक्य-तालिका पाठ्यपुस्तके चित्ररूपेण अस्ति; अत्र न उपलब्धम्।)

हल

(एकवचनम् — द्विवचनम् — बहुवचनम्)

(क) सः शालाम् अगच्छत् । — तौ शालाम् अगच्छताम् । — ते शालाम् अगच्छन् ।

(ख) बालिका पद्यम् अलिखत् । — बालिके पद्यम् अलिखताम् । — बालिकाः पद्यम् अलिखन् ।

(ग) शिक्षकः अवदत् । — शिक्षकौ अवदताम् । — शिक्षकाः अवदन् ।

(घ) सा चित्रम् अपश्यत् । — ते चित्रम् अपश्यताम् । — ताः चित्रम् अपश्यन् ।

(ङ) त्वम् अक्रीडः । — युवाम् अक्रीडतम् । — यूयम् अक्रीडत ।

(च) त्वं जलम् अनयः । — युवां जलम् अनयतम् । — यूयं जलम् अनयत ।

(छ) अहं मन्दिरम् अगच्छम् । — आवां मन्दिरम् अगच्छाव । — वयं मन्दिरम् अगच्छाम ।

(ज) अहं मधुरम् अखादम् । — आवां मधुरम् अखादाव । — वयं मधुरम् अखादाम ।

उत्तर: ते शालाम् अगच्छन्; बालिके अलिखताम्/बालिकाः अलिखन्; शिक्षकौ अवदताम्/शिक्षकाः अवदन्; ते अपश्यताम्/ताः अपश्यन्; युवाम् अक्रीडतम्/यूयम् अक्रीडत; युवां अनयतम्/यूयं अनयत; आवां अगच्छाव/वयं अगच्छाम; आवां अखादाव/वयं अखादाम

प्रश्नावली 5 — उदाहरणानुसारं रेखाङ्कितानि पदानि आश्रित्य प्रश्ननिर्माणं कुर्वन्तु ।

प्रश्न 1

यथा- महाराणासङ्ग्रामसिंहस्य भ्राता पृथ्वीराजः । — प्रश्न- कस्य भ्राता पृथ्वीराजः ? (क) सः अचिन्तयत् ।

हल

रेखाङ्कितं पदम् आश्रित्य प्रश्ननिर्माणं कार्यम् ।

उत्तर: (क) कः अचिन्तयत् ?

प्रश्न 2

(ख) शयनस्थाने चन्दनं शायितवती ।

हल

रेखाङ्कितं पदम् आश्रित्य प्रश्ननिर्माणं कार्यम् ।

उत्तर: (ख) चन्दनं कुत्र शायितवती ?

प्रश्न 3

(ग) राष्ट्रहितं श्रेष्ठम् ।

हल

रेखाङ्कितं पदम् आश्रित्य प्रश्ननिर्माणं कार्यम् ।

उत्तर: (ग) किं श्रेष्ठम् ?

प्रश्न 4

(घ) बनवीरः चन्दनम् अमारयत् ।

हल

रेखाङ्कितं पदम् आश्रित्य प्रश्ननिर्माणं कार्यम् ।

उत्तर: (घ) बनवीरः कम् अमारयत् ?

प्रश्न 5

(ङ) तस्याः निर्णयः अकल्पनीयः आसीत् ।

हल

रेखाङ्कितं पदम् आश्रित्य प्रश्ननिर्माणं कार्यम् ।

उत्तर: (ङ) कस्याः निर्णयः अकल्पनीयः आसीत् ?

प्रश्न 6

(च) उदयसिंहः मेवाडस्य राजा अभवत् ।

हल

रेखाङ्कितं पदम् आश्रित्य प्रश्ननिर्माणं कार्यम् ।

उत्तर: (च) कः मेवाडस्य राजा अभवत् ?

प्रश्न 7

(छ) मम प्रतिस्पर्धी न स्यात् ।

हल

रेखाङ्कितं पदम् आश्रित्य प्रश्ननिर्माणं कार्यम् ।

उत्तर: (छ) कस्य प्रतिस्पर्धी न स्यात् ?

प्रश्नावली 6 — उदाहरणानुसारम् अधः प्रदत्तानां पदानां सन्धिं कुर्वन्तु ।

प्रश्न 1

यथा – विद्या + अभ्यासः = विद्याभ्यासः । (क) मम + अपि = ?

हल

सवर्णदीर्घ-सन्धिः ।

उत्तर: ममापि

प्रश्न 2

(ख) विद्या + अर्थी = ?

हल

सवर्णदीर्घ-सन्धिः ।

उत्तर: विद्यार्थी

प्रश्न 3

(ग) सह + अनुभूतिः = ?

हल

सवर्णदीर्घ-सन्धिः ।

उत्तर: सहानुभूतिः

प्रश्न 4

(घ) कवि + इन्द्रः = ?

हल

सवर्णदीर्घ-सन्धिः ।

उत्तर: कवीन्द्रः

प्रश्न 5

(ङ) गिरि + ईशः = ?

हल

सवर्णदीर्घ-सन्धिः ।

उत्तर: गिरीशः

प्रश्न 6

(च) वेद + अलङ्कारः = ?

हल

वेद + अलङ्कारः → वेदालङ्कारः (सवर्णदीर्घसन्धिः — अ + अ = आ)।

उत्तर: वेदालङ्कारः

प्रश्न 7

(छ) दैत्य + अरिः = ?

हल

सवर्णदीर्घ-सन्धिः ।

उत्तर: दैत्यारिः

प्रश्न 8

(ज) सु + उक्तिः = ?

हल

सवर्णदीर्घ-सन्धिः (उ + उ = ऊ) ।

उत्तर: सूक्तिः

प्रश्नावली 7 — उदाहरणानुसारम् अधः प्रदत्तानि वाक्यानि वर्तमानकाले (लट्लकारे) परिवर्तयन्तु ।

प्रश्न 1

यथा- पन्नाधाया राज्यम् अरक्षत् । – पन्नाधाया राज्यं रक्षति । (क) उदयसिंहः वीरः आसीत् ।

हल

भूतकालः लट्लकारे (वर्तमानकाले) परिवर्तनीयः ।

उत्तर: (क) उदयसिंहः वीरः अस्ति ।

प्रश्न 2

(ख) अहं तत् सर्वम् अपश्यम् ।

हल

भूतकालः लट्लकारे परिवर्तनीयः ।

उत्तर: (ख) अहं तत् सर्वं पश्यामि ।

प्रश्न 3

(ग) बनवीरः कुतन्त्रम् अकरोत् ।

हल

भूतकालः लट्लकारे परिवर्तनीयः ।

उत्तर: (ग) बनवीरः कुतन्त्रं करोति ।

प्रश्न 4

(घ) त्वं शयनस्थानम् अगच्छः ।

हल

भूतकालः लट्लकारे परिवर्तनीयः ।

उत्तर: (घ) त्वं शयनस्थानं गच्छसि ।

प्रश्न 5

(ङ) ते कथाम् अपठन् ।

हल

भूतकालः लट्लकारे परिवर्तनीयः ।

उत्तर: (ङ) ते कथां पठन्ति ।

प्रश्न 6

(च) धात्री उदयसिंहम् अपृच्छत् ।

हल

भूतकालः लट्लकारे परिवर्तनीयः ।

उत्तर: (च) धात्री उदयसिंहं पृच्छति ।

प्रश्न 7

(छ) वयं शूराः अभवाम ।

हल

भूतकालः लट्लकारे परिवर्तनीयः ।

उत्तर: (छ) वयं शूराः भवामः ।